

premaľba - Baleka: technicky a výtvarne dodatočná farebná vrstva na dokončených obrazových a sochárskych dielach; nanosená zvyčajne v inom historickom období a iným autorom; snahou je opraviť dielo, ktoré je v zlom technickom stave, alebo ho štýlovo prispôsobiť dobovému cíteniu, alebo úloha vytvoriť dielo nové, ktoré využíva už hotovú *kompozíciu*, riešenie *priestoru*, *perspektívy* ap.; premaľbu používajú falzifikátori (pozri *falzum*), pašeráci umeleckých diel (pozri *umelecký obchod*); niekedy môže premaľba slúžiť na záchranu umeleckého diela pred zničením *obrazoboreckých* vln; premaľba používaná aj k cenzúrnym zásahom (dodatočné primaľovanie rúšok na akty Michelangelových postáv *Posledného súdu* v *Sixtínskej kaplnke*; odstránené v 90. rokoch 20. st.); v súčasnom umení tiež ako svojbýtna forma umeleckého vyjadrenia

R. Fila: Po Halsovi (2007)

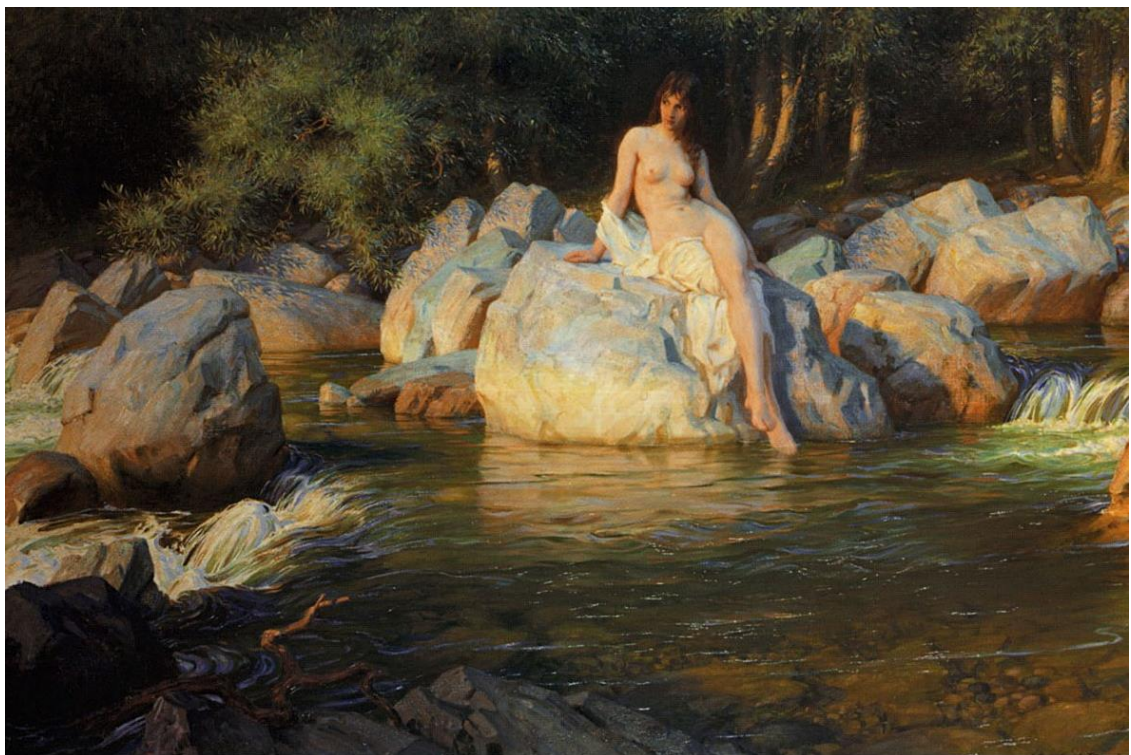

premena (mágia) - angl. shapeshifting; gréc. therianthropy; v *mytológii*, *folklóru* a špekulatívnej beletrii je premena schopnosť bytosti úplne premeniť svoju fyzickú podobu alebo tvar; to zvyčajne dosiahne prostredníctvom vlastnej schopnosti mytologických stvorení, božím zásahom alebo použitím mágie; myšlienka premeny je prítomná v najstarších formách *totemizmu* a *šamanizmu*, rovnako ako najstaršej existujúcej literatúre a epických básňach, vrátane diel, ako je napríklad *Epos o Gilgamešovi* a *Iliada*, kde je premena zvyčajne vyvolaná na zásah božstva; myšlienka pretrvávala cez stredovek, kde je dielom zvyčajne čarodejníka alebo čarodejnice, až do modernej doby; najbežnejšou formou mytologickej premeny je premena ľudskej bytosti do zvierat'a alebo naopak (angl. therianthropy); legendy uvádzajú transformáciou do rastlín, predmetov, alebo počítať s transformáciou do rastlín a objektov, alebo premenou ľudskej tváre (napr. za trest na škaredú); termín „therianthropy“ pochádza z gréckeho therion (θηρίον), čo znamená „divé zviera“ alebo zviera druhu cicavca, a anthropos (ἄνθρωπος), čo znamená „ľudská bytosť“; niekedy je namiesto toho používaný termín „zoanthropy“; The Human Predator uvažuje o možnosti použitia termínu v 16.st. v súvislosti s v trestným právom pri podozrení na vlkolakov; premena vo folklóre, mytológii a antropológii všeobecne sa odkazuje na zmenu fyzického vzhľadu človeka na iný živočíšny druh; najviac známou je lycanthrope, transformácia človeka do vlka alebo vlkolaka; nasleduje cynanthropy (premena človeka na psa) a ailuranthropy (premena človeka na mačku); mačku; werehyenas (premena na hyenu) sú prítomné v príbehoch niekoľkých afrických a euroázijských kultúr; v ázijských starovekých turkických legendách sa šamani vystupovali ako kurtadams (v preklade vlčí muži); starí Gréci písali o kynanthropy (z κύων/kyon – „pes“), ktoré sa vzťahovalo na mytologické bytosti schopné striedať psiu a ľudskú podobu, alebo kombinovať psie a ľudské anatomické rysy; termín existoval aspoň do r. 1901, kedy bol aplikovaný na príbehy z Číny o ľudoch meniacich sa na psov, psov stávajúcich sa ľuďmi, a na sexuálne vzťahy medzi ľuďmi a psami; európsky folklór prináša vieru v mačky, ktoré sa môžu meniť na leopardov či zväčšovať svoju veľkosť; v afrických legendách sa ľudia menia na levy a leopardy, zatiaľ čo v ázijských verziách sa mačky stávajú tigrami; v írskom mytologickom cykle *Deti Lir* prebehla transformácia do labutí (pozri *labutia panna*); príbehy ľudí premenených na zvieratá možno nájsť v ústnych podaniach mnohých kmeňov a klanov; niekedy sa pôvodný človeku si bral normálne zviera; domorodá severoamerická tradícia pozná myšlienky medvedích predkov, ktorí budú môcť odložiť svoju kožu a získať ľudskú podobu a brať si ľudské ženy v tejto podobe; deti splodené z tohto vzťahu môžu byť veľmi krásne a mať tajomnú silu alebo ponechajú medvediu podobu; etnológ Ivar Lissner sa domnieval, že jaskynné maľby bytostí s ľudskými a zvieracími rysmi nereprezentovali mýtickú premenu v šelmu, ale šamanov, ktorí sa počas rituálu snažili nadobudnúť duševné a mentálne atribúty týchto šeliem; pozri *andvarinaut*, *Fylgja*, *Kelpie*, *mágia*, *Tarnhelm*, *Völundr*; *fiktívne premeny bytostí*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Shapeshifting>

V. Vasnetsov: Žabia princezná (1918)

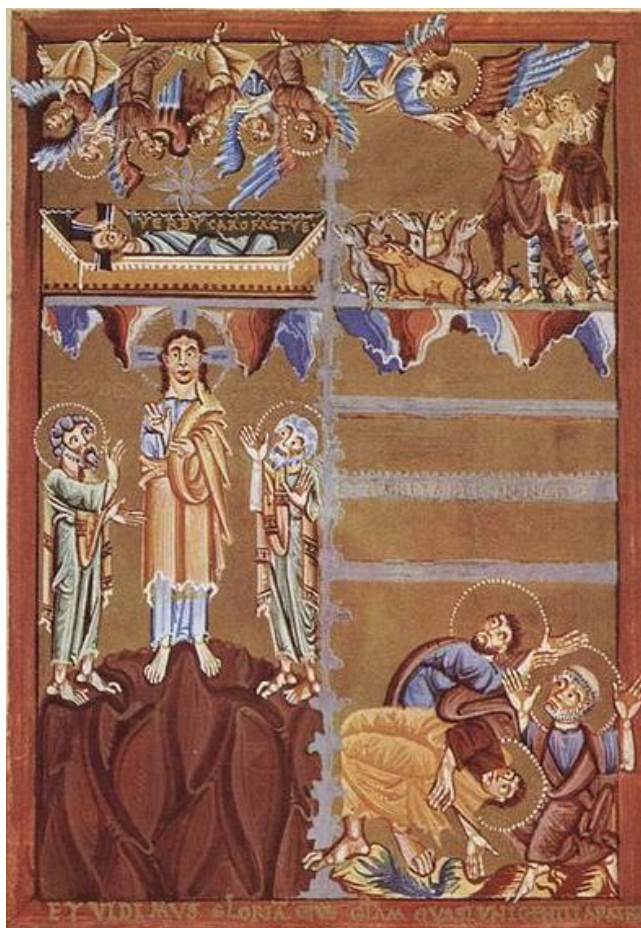

H. J. Draper: Kelpie (1913)

Premena Pána/Premena na hore - Hall: (*Matúš 17,1-13; Marek 9,2-13, Lukáš 9,28-36*); udalosť, pri ktorej Kristus ukázal svojim učeníkom *apoštolovi Petrovi, Jakubovi Staršiemu a Jánovi* svoju božskú prirodzenosť; vyviedol ich v *Galilei* na horu Tábor a premenil sa pred ich očami: jeho tvár žiarila ako slnko a jeho šiat bol oslnivo biely; zjavili sa *Mojžiš* a *Eliáš*, a rozprávali sa s ním; zatienil ich svetlý oblak a z neho sa ozval hlas: „Toto je môj milovaný syn“; apoštolovia padli tvárou na zem; Mojžiš aj Eliáš zobrazovaní ako *patriarchovia* (starci s bielymi fúzami); Mojžiš drží dosky zákona (pozri *Dekalog*) alebo v ranorenesančnom zobrazení mu z hlavy vyrážajú ako *rohy* lúče svetla (bližšie pozri *Mojžiš*); z apoštolov zvyčajne uprostred Peter s krátkymi brčkavými vlasmi a Ján z nich najmladší; námet zobrazovaný dvoma spôsobmi: skorší typ (zriedkavo po 16.st.) ukazuje Krista na hore (zvyčajne nízka vyvýšenina alebo kopček) medzi Mojžišom a Eliášom, zatiaľ čo apoštolí napoly ležia pri jeho nohách a zvyčajne si zakrývajú oči pred jasom; druhý typ dramatickejšie a *devocionálne* zobrazuje *Spasiteľa* vznášajúceho sa vo vzduchu ako pri *nanebovstúpení*; jasná žiara (svetlý oblak), čo ho obklopuje sa odráža na ostatných piatich postavách; dolná polovina obrazu zvyčajne oddelene a kontrastne zobrazuje epizódu bezprostredne nasledujúcu Kristove zostúpenie z hory (dvaja učeníci polemizujú so zákonníkmi (rabínmi) a jeden človek privádza ku Kristovi syna, aby ho uzdravil; námet sa objavuje už v 6.st. v umení východnej cirkvi (pozri *byzantské umenie*), kde pod tej doby je Premena Pána oslavovaná ako sviatok; západná cirkev tento sviatok oficiálne zaviedla až v 15.st. a bol podporovaný najmä *karmelitánmi*, ktorých zakladateľom podľa tradície bol *Eliáš*; (G.Bellini); pozri *mandorla* (Hall); *táboriti* (biblická hora Tábor, ktorá dala názov *husitskému* mestu Tábor); pozri *biblia, Ježiš, Kristus, christologický cyklus, táborské svetlo*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Cristianesimo>

<http://lapinturaenespanna2.blogspot.sk/2014/03/la-pintuta-en-espana.html>

Narodenie a Premenenie Krista (iluminácia, stredoveký rukopis, 1025-1050)

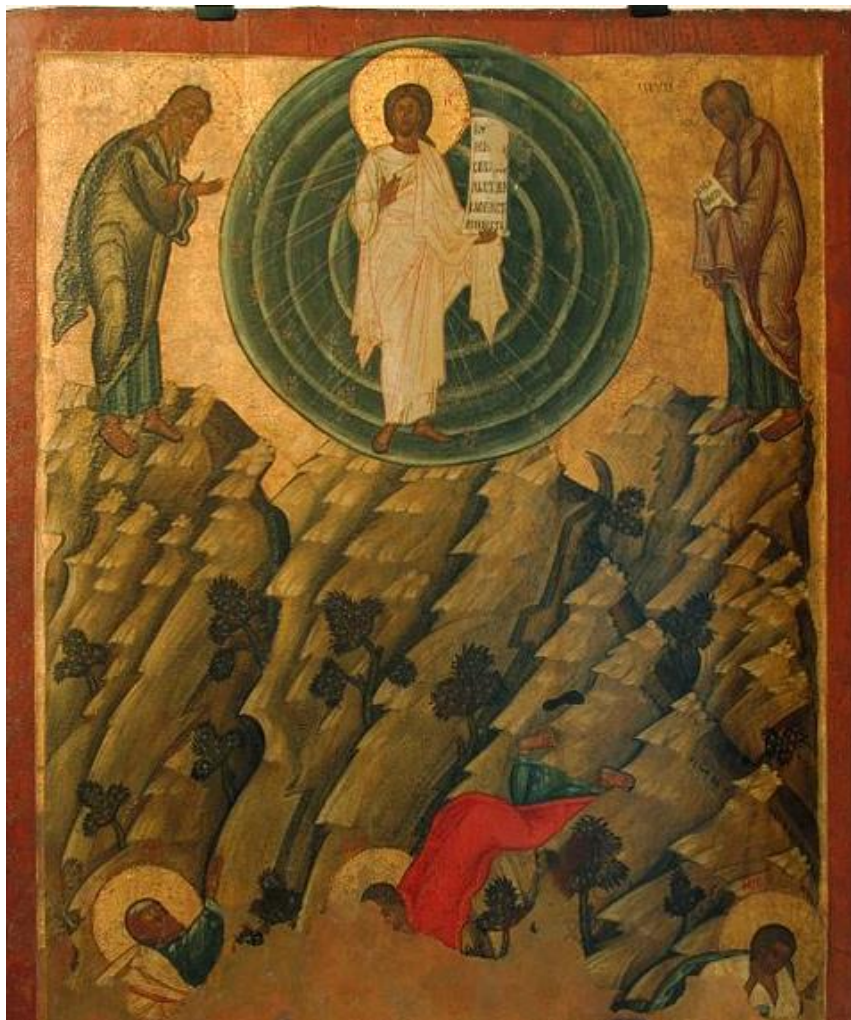
Theofan Grek: Premenenie Pána (ikona zo Spaso-Preobraženskej katedrály v Pereslavl-Zalessky, 15.st.)

A. Rublev: Premenenie Pána (1405)

Premenenie Pána (ruská ikona, 16.-17.st.)

Premenenie Pána (ikona, 16.st.)

Autor neuvedený: Premenenie Pána

Autor neuvedený: Premenenie Pána

Fra Angelico: Premenenie (Armadio degli Argenti, 1450)

P. Veronese: Premenenie Pána (1555-1556)

Raffael: Premenenie Pána (1518-1520)

L. Lotto: Premenenie (1510-1512)

G. David: Premanenie Krista (Weltlandschaft, 15.-16.st.)

C. Cort podľa Raffaella: Premenenie na hore (rytina, 16.st.)

H. Wierix: Premenenie (1593)

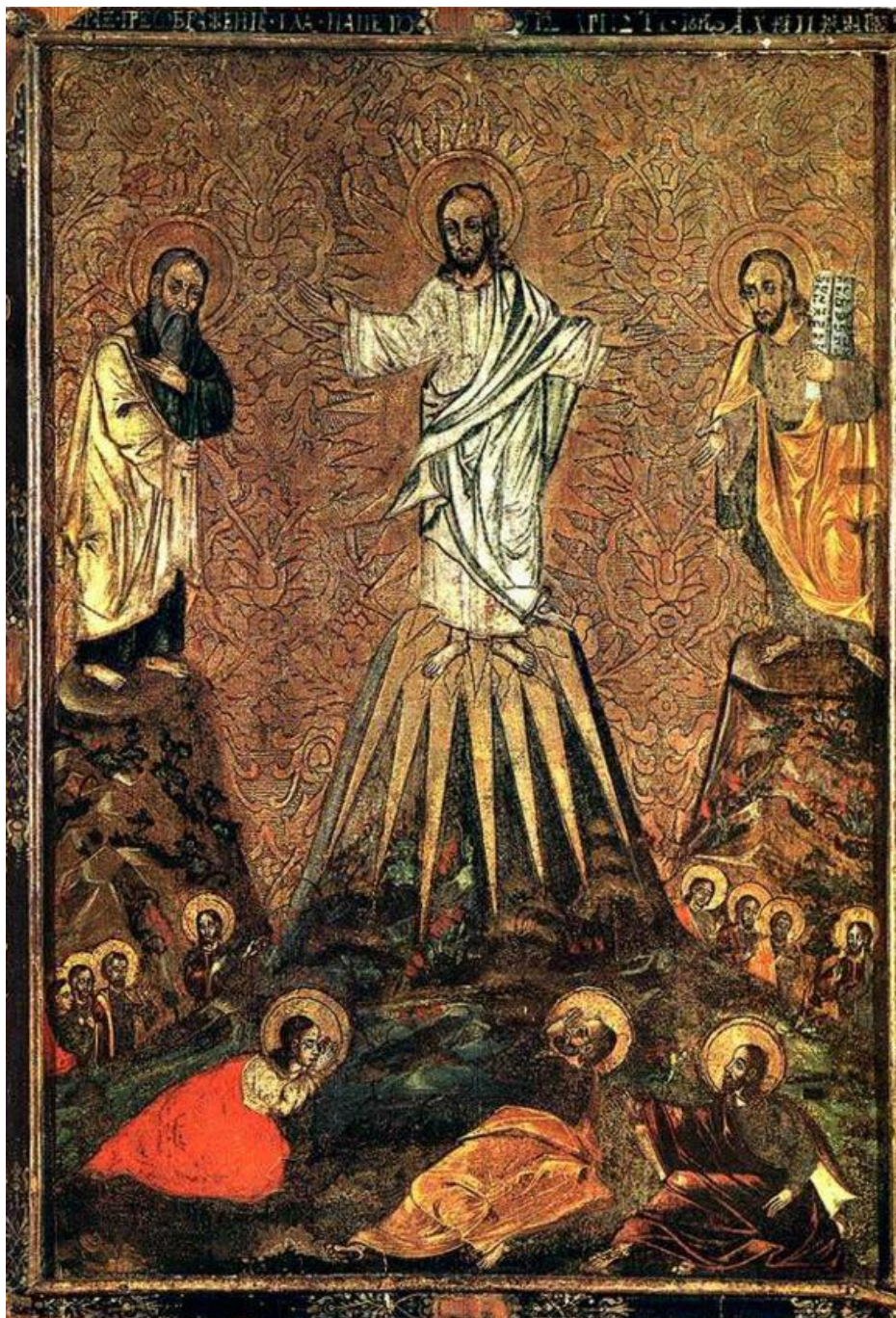
L. Lotto: Premenenie na hore (1510-1512)

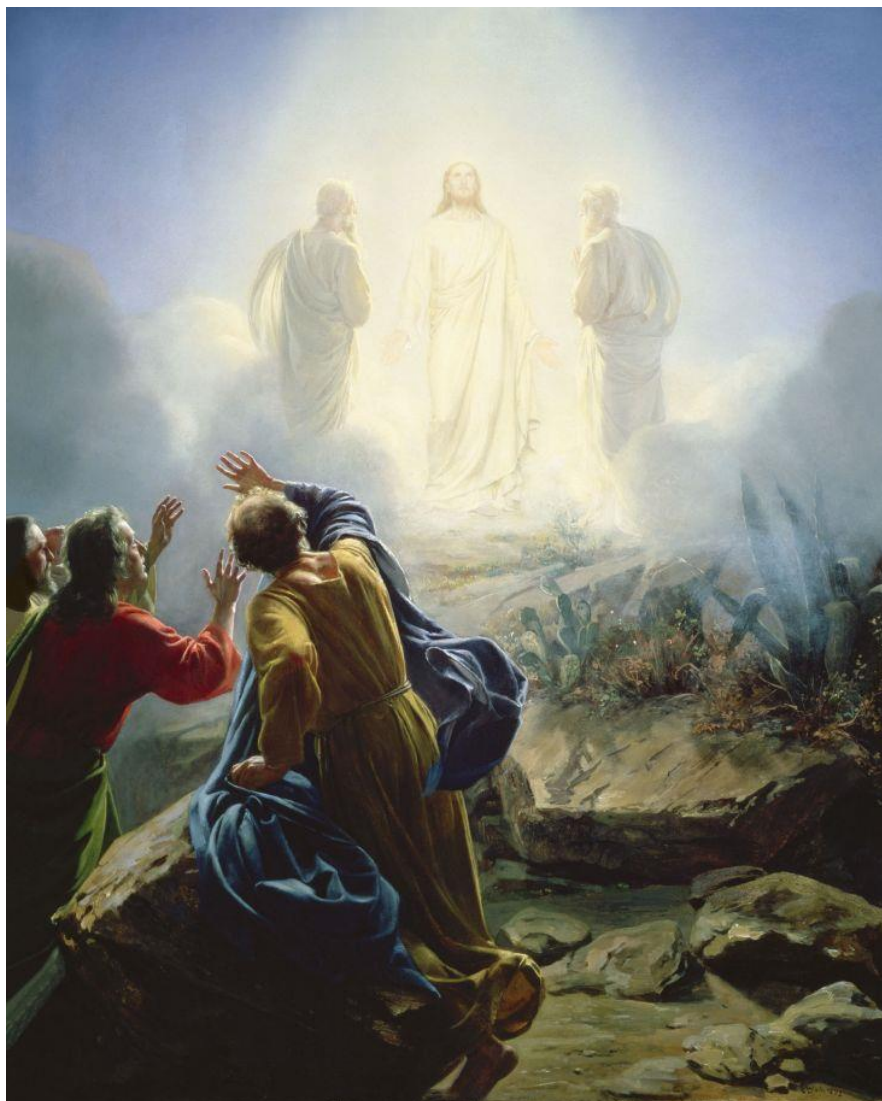
L. Carracci: Premenenie Pána (1594)

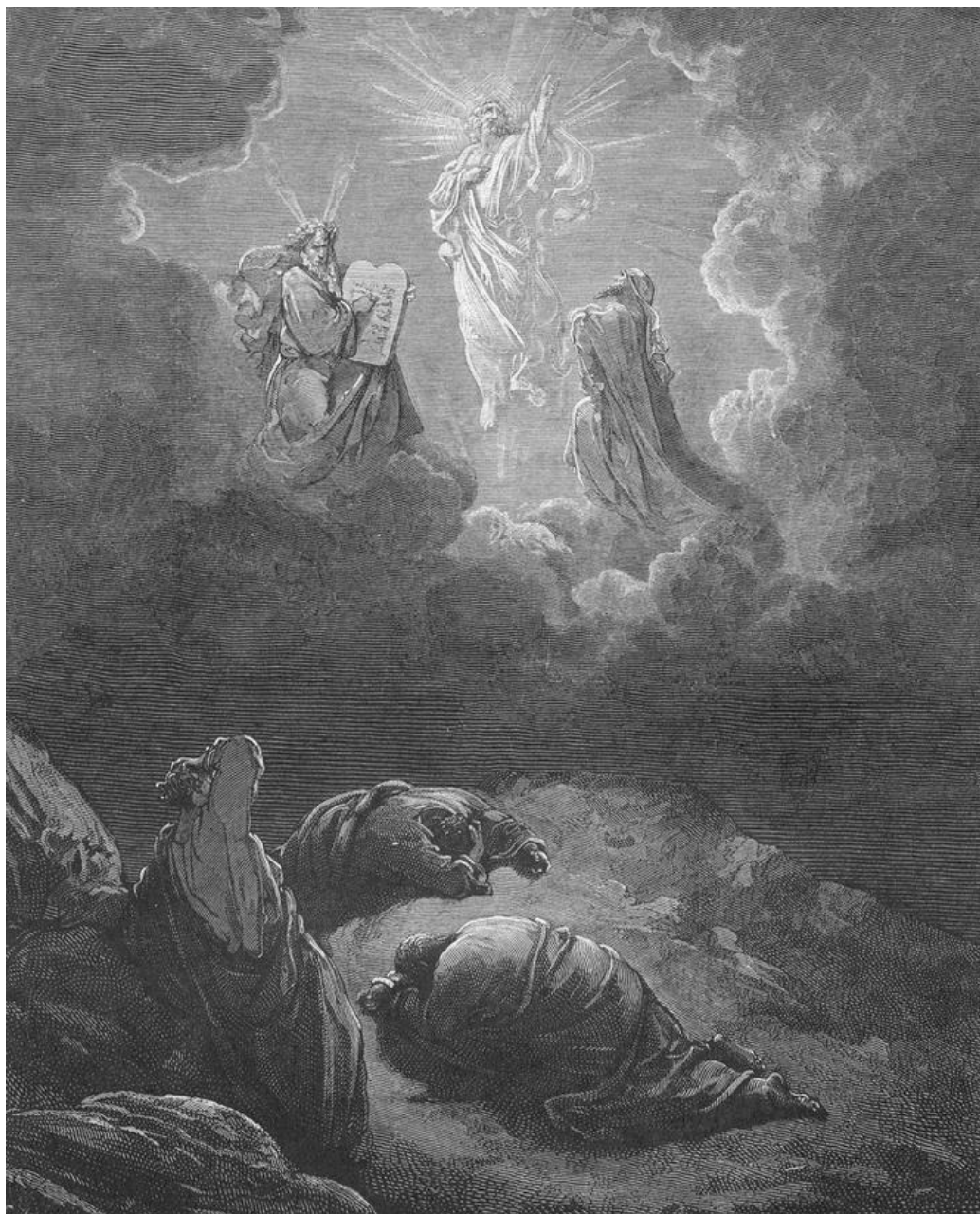
R. Sadeler II (?): Premenenie (medirytina, 17.st.)

Malarycki majster: Premenenie (Západnopoľská ikonopisecká škola, 1648)

C. H. Bloch: Premena Pána (1800)

G. Doré: Premenenie (drevoryt, 1866)

Premeny/Metamorfózy - lat. Metamorphoses < μεταμορφώσεις/metamorphoseis – „premeny“

1.dielo rímskeho básnika *Ovídia* (43pr.Kr.-18.po Kr.); 250 bájí a nedokončená báseň *Fasti* (*Kalendár*) o obradoch, zvykoch a rímskych sviatkoch (dielo prerušené vyhnanstvom); pozri *veky ľudstva*; *dielo literárne*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Metamorphoses>

Premeny čiže Zlatý osol - latinský román od Lucia Apuleia (125-180), farbisto zobrazujúci náboženské a spoločenské pomery rímskeho sveta; samostatnú vložku v ňom tvorí rozprávka o *Psyché*, známa už v gréckom prostredí 4.st.pr.Kr.; príbeh sa stal námetom pre dobové umenie (pozri *Psyché*, *Amor a Psyché*); cyklus *litografií* od H. Boettingera (1922); pozri *dielo literárne*

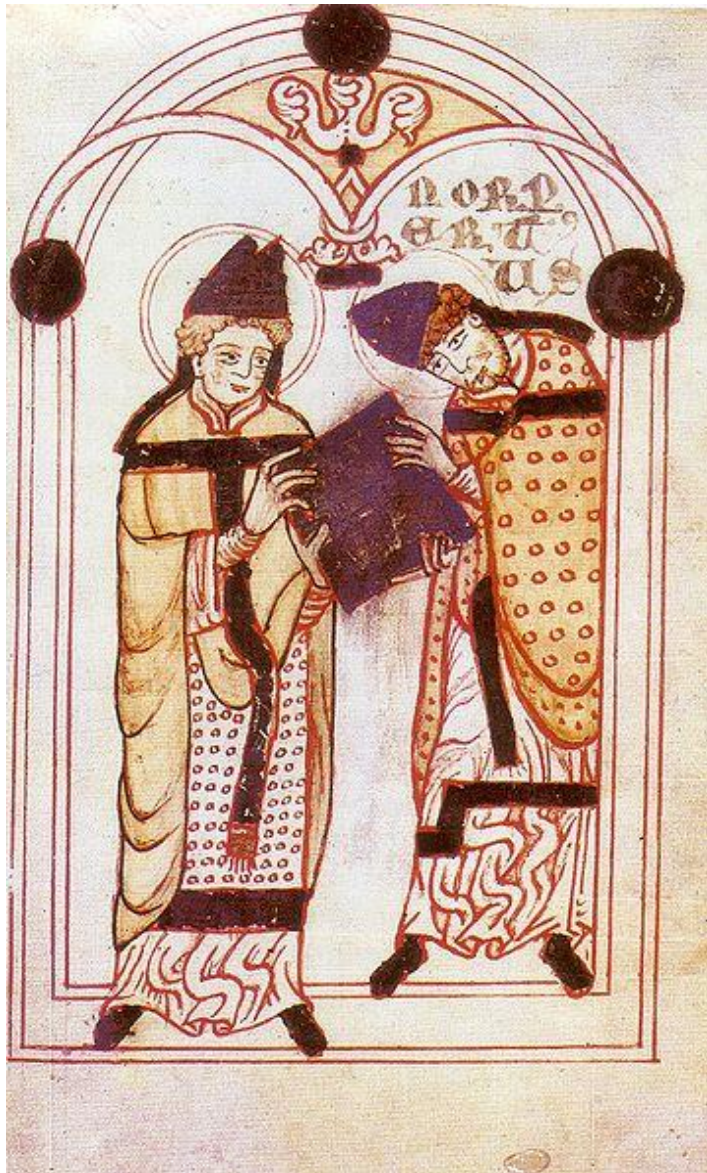
Zamarovský v súvislosti s heslom *Psyché*: mnohí spracovatelia a literárni historici chápu rozprávku alegoricky (majú v tom predchodcov už v staroveku); Apuleius s tým zrejme počítal

(psyché – „duša“); ale myšlienka o "mravnej čistote duše utrpením", ktorú podaktorí do tejto rozprávky vkladajú, je jeho koncepcii cudzia

Beliana: román neskoroantického rímskeho spisovateľa Lucia Apuleia z Madaury; jeho hrdinom je mladík, ktorý sa chcel dať premeniť na vtáka, ale omylom sa zmenil na somára, až pokým mu bohyňa *Izis/Isis* nevrátila ľudskú podobu; súčasťou románu je aj rozprávka *Amor a Psyché* (pozri *Kupido* (Hall)); pozri *dielo literárne*

premonštráti - cirkevný rád rehoľných *kanonikov*; založený 1120 v Prémontré vo Francúzsku (pozri sv. *Norbert*); v Čechách od 1140 (Strahov), na Slovensku kláštor konventu v Jasove (*národná kultúrna pamiatka*); na čele rádu stojí generálny opát; pozri *kresťanské rády, bired; Hroznata*

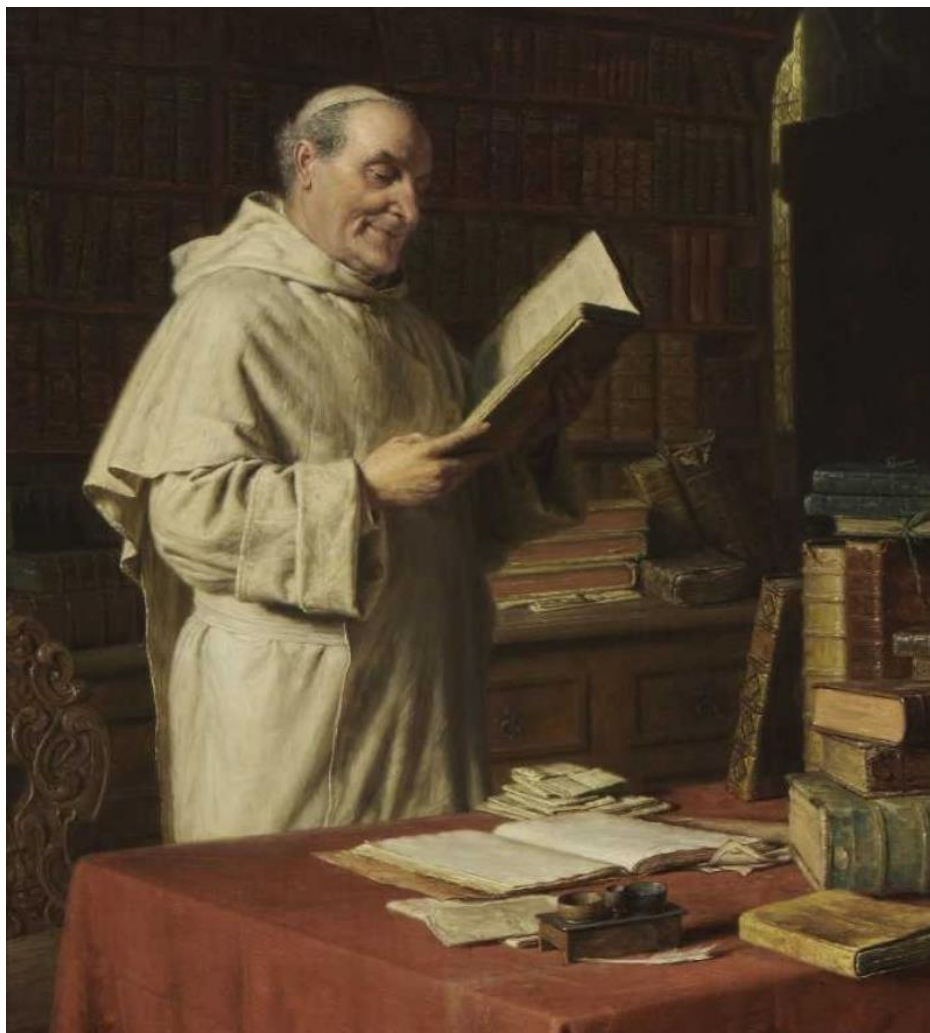
<https://sk.wikipedia.org/wiki/Premon%C5%A1tr%C3%A1ti>

Sv. Augustín odovzdáva sv. Norbertovi svoju rehoľu (okolo 1140)

M. Pepijn: Sv. Norbert (1637)

E. von Grützner: Premonstrátský mních čítajúci v kláštornej knižnici (1925)

Premoženie diabla/Konečné víťazstvo - (Zjavenie 20,7-10); *Až sa dovŕši tisíc rokov, bude satan uvoľnený zo svojho väzenia a vyjde, aby zvädzal národy, ktoré sú na štyroch uhloch zeme* (predstava zeme ako plochy, podobne 7,1: *Poznačenie božích služobníkov*; jeho prívrženci v Ríme sú zničení, preto sa satan obracia na ostatný svet), **Goga a Magoga** (odkaz na Ezechiela 38,2: Gog = národ, Magog = krajina), *aby ich zhromaždil do boja; a bude ich ako piesku v mori. Vyšli na širu zem a obkľúčili tábor svätých* (paralela k svätému mestu; podobne *kumránsky Vojnový zvitok* 1QM 3,5; 4,9 o eschatologickej vojne synov svetla proti synom tmy) **a Bohom milované mesto** (kresťanská obec v Jeruzaleme alebo Ríme v protiklade k židovskému a rímskemu Jeruzalemu v Zjavení 11,8: *Zmeranie Božieho chrámu*; podobne Ezechiel 38,12). **Ale zostúpil oheň z neba** (rovnaká zbraň ako v Lukášovi 9,54) **a strávil ich** (odkaz na 2Kráľov 1,10; Ezechiela 38,22; podobne apokryfná 4Ezdrášova 13,2-26; 14,9 > Sibylské proroctvá 3,663). **A diabol, ktorý zvädzal, bol zvrhnutý do ohnivého a sírového jazera** (odkaz na Zjavenie 19,20: *Víťazstvo Kráľa kráľov*; ohnivý sírový jazer ako miesto definitívnej skazy), **kde je aj šelma i falošný prorok** (odkaz na Zjavenie 19,20: *Víťazstvo Kráľa nad šelmou a Antikristom*); **a budú mučení dňom i nocou na veky vekov** (bezútešnosť trestu; odkaz na Zjavenie 14,10: *Hora Sion*).

-epizódami kapitoly Premoženie draka sú: *Drak odviazaný z reťaze* (20,7-9), *Gog a Magog* (20,7-9), *Baránok víťazí nad šelmou a drakom* (20,9-10), *Diabol hodený do ohnivého jazera/Satan hodený do ohnivého jazera* (20,10)

-pre námet Premoženie diabla stredoveké rukopisy používajú rôzne názvy: *Baránok víťazí nad šelmou a drakom*, *Víťazstvo Baránka nad šelmou*, *Víťazný baránok*, *Drak odviazaný z reťaze*, *Odviazanie draka*, *Satan odviazaný z reťaze*, *Druhý eschatologický boj*; správne zaradenie iluminácií z kapitol 17,14 a 20,10, ktoré sú v stredovekých rukopisoch (pozri *Beatova*

apokalypsa), je potom pre ikonografickú blízkosť a podobnosť názvov veľmi diskutabilné a mätúce; pozri *apokalyptické motívy*, *Zjavenie Jána*, *Beatus*, *Apokalypsa*

<http://www.johannesoffenbarung.ch/bilderzyklen/facundus.php> :

(20,7-10. Premoženie diavla). **Satan prepustený z väzenia. Gog a Magog** (Beatus Escalada, 950)

(20,9. Premoženie diavla). **Obkľúčenie tábora svätých** (-)

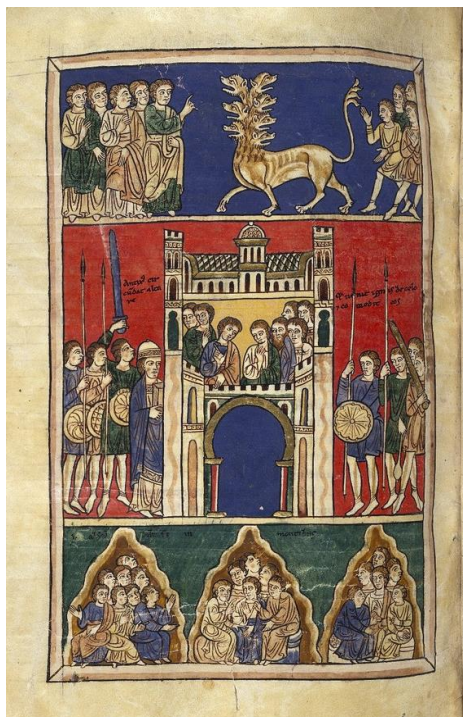

(20,7-10. Premoženie diabla). **Satan prepustený z väzenia** (Beatus Facundus)

(20,7-10. Premoženie diabla). **Satan prepustený z väzenia** (Beatus Huelgas, 1220)

(20,7-10. Tisícročné kráľovstvo). **Baránok víťazí nad šelmou a drakom. Druhý eschalologický boj** (Apokalypsa 1313)

(20,7-10. Premoženie diavla). **Satan prepustený z väzenia. Gog a Magog** (Beatus Manchester, 1175)

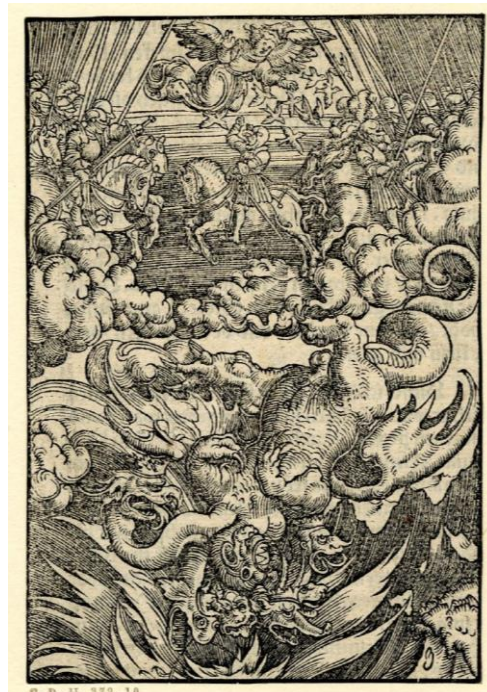
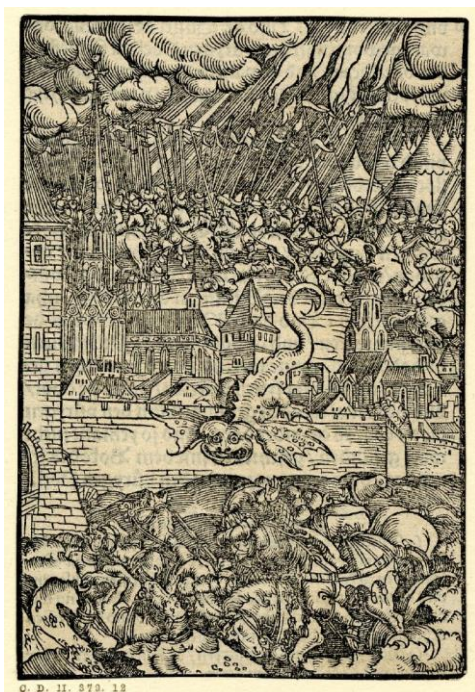
(20,1-3. Tisícročné kráľovstvo). **Spútanie draka na tisíc rokov. Anjel s kľúčom od priepasti** (Beatus Arroyo, 1. pol. 13. st.)

(20,10. Premoženie diabla). **Drak odviazaný z reťaze. Gog a Magog** (Lutherova biblia, 1545)

(20,10. Premoženie diabla). **Premoženie diabla. Gog a Magog** (Norimberská kronika, 1493)
M. Gerung: Turci obklopení nebeským ohňom (Berner apokalypsa, 2.pol. 16.st.)

E. Altdorfer: Zničenie Goga a Magoga (drevorez, Lübeck Biblie, 1530-1534)

E. Altdorfer: Drak uvrhnutý do ohnivého jazera (drevorez, Lübeck Biblie, 1530-1534)

(20,4-10. Tisícročné kráľovstvo. Premoženie diavla). **Tróny a prvé vzkriesenie. Satan útočiaci na sväté mesto hodený do ohnivého jazera** (Blockbook Apocalypse, 1430-1440)

G. Doré: Zničenie draka

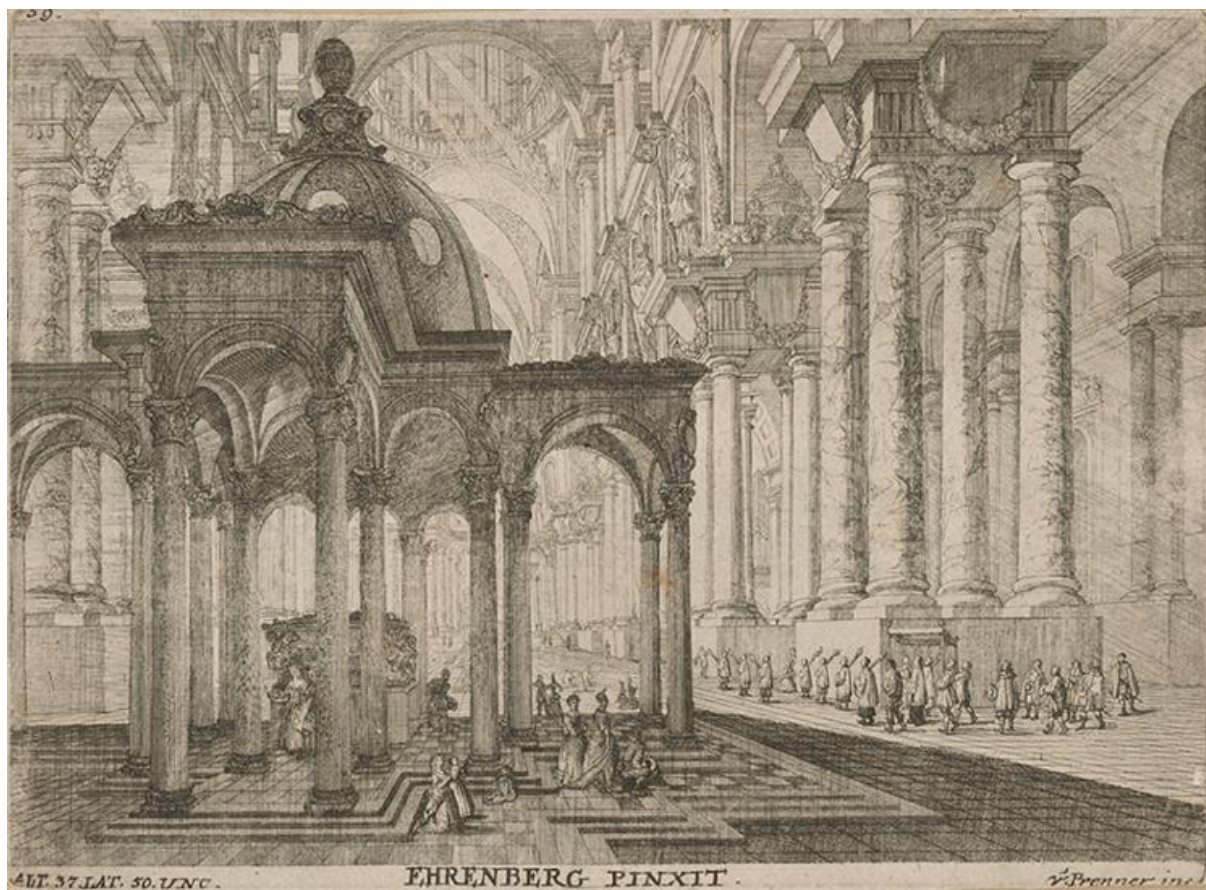
Prenášanie Kristovho tela - Hall: tento výjav je časovo zaradený medzi *Oplakávanie Krista* a *Pohreb Krista/Uloženie do hrobu*; výjav Prenášanie sa vyskytuje prevažne v renesančnom maliarstve, neskôršie sa objavuje iba zriedkavo; ide o doplnujúcu tému k Pohrebu Krista a niekedy je aj tak nazývaná; výjav zobrazuje dvoch alebo troch svalnatých nosičov nesúcich Kristovo telo zvyčajne zabalené v rubáši alebo na nosidlách (pozri *La Sacra Sidone/Kristov rubáš*); v talianskom umení je motív skôr prostriedkom pre prezentáciu maliarovej anatomickej zručnosti ako náboženskou štúdiou, a preto je menšia pozornosť venovaná totožnosti nosičov; objavuje sa to isté široké rozloženie postáv s ich identifikačnými znakmi známymi zo *Snímania z kríža* a *Oplakávania*; to znamená, že u Kristovej hlavy je bohatý prívrženec *Jozef z Arimatie*, pri nohách tajný prívrženec a farizej *Nikodém*; skormútený sv. *Ján* stojí bokom alebo niekedy drží jednu zo Spasiteľových rúk; za nimi sa objavuje motív omdlievajúcej Márie, klesajúcej do rúk *zbožných žien*, ako ho poznáme z predošlých výjavov (*Cesta na Kalváriu*, *Ukrižovanie*), a ktorý v prípade, že je ústredným motívom, sa nazýva *Panna Mária omdlievajúca*, v tal. *Lo Spasimo*; podľa evanjelistu Jána (19,41): „Na mieste, kde Ho ukrižovali, bola záhrada a v záhrade nový hrob, v ktorom ešte nikto neležal“; v pozadí výjavu sa črtá aj pahorok *Kalvária* (v preklade Lebečné miesto) s tromi teraz už holými krížmi, aj do skaly vytesaný vchod do hrobu, hoci v ďalších scénach (*Ukladanie do hrobu*) už častejšie nadobúda podobu *sarkofágu* alebo jamy v zemi; pozri *christologický cyklus*, *Umučenie*, *Kristus*, *Ježiš*, *biblia*

Prenner Anton Jozef - (†1761); rakúsky maliar, kresliar a rytec v technike *leptu*; v spolupráci s Andreasom Altaumont, Johan Adam Schmutzer pracoval na štvorzväzkovej publikácii rytín cisárskej kolekcie vo Viedni pod názvom „Theatrum artis Pictoriae“ 1728-1733

<http://www.webumenia.sk/katalog?author=Prenner%2C+Anton+Jozef>

A. J. Prenner, A. Messis: Vyhnanie kupcov z chrámu (lept, 1710-1750)

A. J. Prenner a P. S. von Ehrenberg: Bohoslužby (1700-1760)

P. P. Rubens, A. J. Prenner: Archa Noemova (lept, 1710-1750)

A. J. Prenner: Sv. Ján Krstiteľ (lept, 1710-1750)

A. J. Prenner, J. A. Marienhof: Alexander pred hrobom Achilovým (lept, 1710-1750)

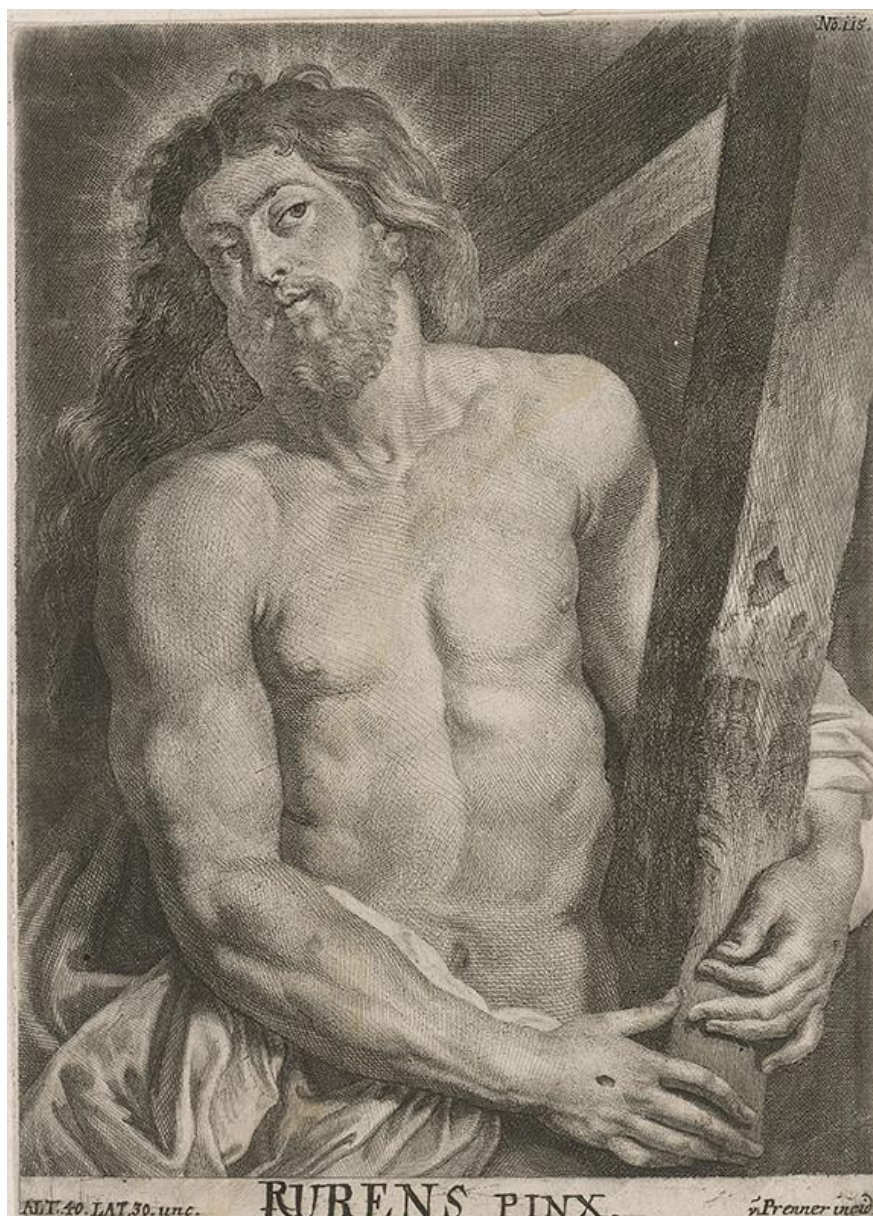
A. J. Prenner, J. Bochhorst: Mytologická scéna – Kekropsove dcéry a Hermes (lept z „Theatrum artis pictoriae, 1731)

A. J. Prenner, Gaercino da Centobarbierri: Návrat strateného syna (mezzotinta, lept, 1710-1750)

P. Veronese (predloha), A. J. Prenner: Klaňanie troch kráľov (lep, 1710-1750)

P. P. Rubens (predloha), A. J. Prenner: Kristus (Trpitel', lept, 1710-1750)

A. J. Prenner, Tintoretto (predloha): Kristus uzdravuje nemocných (lept, 1710-1750)

A. J. Prenner: Kristus uzdravuje dcéru Jairovu (lept, 1710-1750)

A. J. Prenner: Architektonické prvky na dverách (lept z „Theatrum artis Pictoriae“, 1728-1733)

prenos kresby - metóda, pri ktorej s pomerne veľkou presnosťou prenášame maľbu alebo kresbu na odlišný formát; napr. pomocou štvorčekovej siete alebo *pantografom*

prenosný oltár - *oltár prenosný*